

Nr 30.

Ankom till riksdagens kansli den 23 mars 1927 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av den nyttjanderätt till Tuna bergslags allmänning i Södermanlands län, som må tillkomma Tunabergs kopparverk.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 21 januari 1927 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 74, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att kronan må med ägaren av Tunabergs kopparverk träffa avtal om upplåtande till kronan av den rätt, kopparverket må hava till Tuna bergslags allmänning, mot en ersättning av 30,000 kronor att utgå ur domänfondens medel.

Av utredningen i ärendet inhämtas bland annat följande.

Genom utslag den 5 juli 1757 tillerkände bergskollegium delägarna i Tunabergs kopparverk i nämnda län, så länge verket upprätthölls och på bergsvis dreves samt skogsunderstödet behövdes, nyttjanderätten till hela den allmänning, som — förutom en för Näfvekarvans styckebruk avskild rekognitionsskog och vissa enskild person tillhöriga lägenheter — av ålder benämns Tuna bergslags allmänning, varunder även innefattades viss vid gränsen till Östergötlands län belägen skogstrakt, att därav tillika med de därvarande oskattlagda torpen till kopparverkets drift och fortsättande sig betjäna, dock med rätt för de på allmänningen belägna skoglösa hemman och torp att därstädes efter utsyning erhålla skog till husbehov. Sedermera förvärvade kopparverket (år 1889) rätt att skatteköpa viss del av allmänningen. Då det emellertid under skattelägningsförfarandet upplysts, att arbetet vid kopparverket under en följd år drivits i mycket ringa omfattning, väckte kronan (år 1899) talan mot kopparverkets ägare med påstående att verkets rätt till allmänningen med avseende å detta förhållande måste anses vara förverkad, varför kronan yrkade, att allmänningen genast måste avträdas till kronans fria disposition. Genom Kungl. Maj:ts dom den 19 mars 1908 (se Holms N. J. A. s. 86) blev kronans talan ogillad under hänvisning till den skatteköpsrätt kopparverket förvärvat. Ägarna av kopparverket vidtogo därefter åtgärder för skatteköpets ordnande, men genom åtskilliga utredningar samt tvister med kronan undansköts tid efter annan frågans avgörande och något skatteköp kom slutligen ej till stånd. Visserligen föreslog Kungl. Maj:t 1917 års riksdag, att försäljningen skulle få äga rum mot en förlikningsvis bestämd köpeskilling av 584,891 kronor 18 öre, men

frågan förföll, sedan kamrarna fattat olika beslut i ärendet. Slutligen bestämdes, i enlighet med beslut vid 1919 års urtima riksdag (se prop. nr 14 och skr. nr 20) genom kungörelse den 17 oktober 1919 (nr 660), att skatteköp av detta slag icke vidare skulle äga rum, genom vilken bestämmelse jämväl det anhängiga ärendet rörande skatteköp av Tunabergsallmanningen inställdes.

Frågan om kopparverkets nyttjanderätt till allmanningen har nu blivit aktuell på grund av att domänverket framhållit önskvärdheten av att försälja vissa å densamma belägna torp, vilka icke voro behövlige för skogens skötsel. Försäljning av torpen kunde enligt domänstyrelsens mening icke ske, så länge allmanningen kvarstode under annans nyttjanderätt. I anledning härav har styrelsen hemställt om bemyndigande att med Tunabergs trävaruaktiebolag, som vore innehavare av kopparverkets rätt, träffa avtal om avstående till kronan av nyttjanderätten till allmanningen mot en preliminärt avtalad ersättning av 30,000 kronor, att utgå ur domänfondens medel.

Detta ärende har, såsom närmare framgår av propositionen, varit föremål för yttrande av ett flertal myndigheter.

Kommerskollegium har åberopat dels en uppgift av bergmästaren, att ingen tillverkning av koppar ägt rum vid kopparverket efter år 1895 men att i en till verket hörande gruva obetydligt arbete tid efter annan sedermera bedrivits till och med år 1920, dels ock ett uttalande år 1924 av Sveriges geologiska undersökning, varav syntes framgå, att en lönande koppertillverkning därstädes hade synnerligen svaga utsikter att förverkligas vare sig nu eller i betydande tid framåt. För egen del har kommerskollegium förklarat, att för det ändamål, nyttjanderätten till allmanningen skolat tillgodose, behovet av nyttjanderätten syntes hava upphört, varför kollegium icke hade något att erinra mot framställningen.

Kammarkollegium har funnit den preliminärt träffade överenskommelsen med bolaget med hänsyn till föreliggande omständigheter fördelaktig för kronan och har fördenskull förordat bifall till framställningen.

Statskontoret har anført, att då en avveckling av nyttjanderätten vore ur flera synpunkter önskvärd samt överenskommelsen torde vara fördelaktig för kronan, statskontoret icke hade något att erinra mot bifall till framställningen.

Justitiekanslersämbetet har yttrat sig angående frågan, huruvida nyttjanderätten till allmanningen numera upphört med hänsyn till 1919 års urtima riksdags ovanberörda beslut om inställande av vissa skatteköp och omförmälda i anledning därav utfärdade kungörelse den 17 oktober 1919 (nr 660). Ämbetet har av anförda skäl funnit knappast sannolikt, att riksdagen för sin del genom nämnda beslut avsett beröva kopparverket dess nyttjanderätt. Vad anginge kungörelsen, syntes densamma ämbetet i och för sig icke kunna verka avgörande angående verkets nyttjanderätt.

Departementschefen har vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t anført följande.

»Beträffande frågan om den rätt, som ägaren av Tunabergs kopparverk må innehava till Tunabergsallmanningen, har från olika håll gjorts gällande, att kopparverket, oavsett upphävandet av skatteköpsrätten, fortfarande oförkränt äger kvar sin genom bergskollegii utslag den 5 juli 1757 medgivna, visserligen genom förordningen den 27 maj 1898 reglerade, rätt att nyttja allmanningen. Å andra sidan har uttalats uppfattningen att, sedan driften vid kopparverket nedlagts, verkets nyttjanderätt till allmanningen måste anses hava upphört. Häremot kan emellertid bolaget åberopa domskälen i Kungl. Maj:ts förenämnda dom den 19 mars 1908.

Emellertid disponeras för närvarande skogen å allmanningen enligt stadgandena i nämnda förordning den 27 maj 1898, innebärande att kronan har allenast en inskränkt rätt till skogen. Med en dylik ordning följer jämväl, att kronan icke kan för upplåtelse förfoga över allmanningens mark.

Såsom domänstyrelsen meddelat, är nuvarande innehavaren av kopparverkets rätt, Tunabergs trävaruaktiebolag, villig att mot en ersättning av 30,000 kronor avstå från nyttjanderätten till allmanningen. Nämnda belopp antyder det jämförelsevis ringa värde nyttjanderätten under nuvarande förhållanden anses äga för bolaget. Ersättningsbeloppet synes mig emellertid väl motsvara den fördel, kronan skulle vinna, därest den gamla tvistefrågan om kopparverkets rätt till allmanningen bringas till definitiv lösning och kronans oinskränkta förfoganderätt över densamma blir fastslagen. Jag vill fördenskull tillstyrka, att bolagets nämnda erbjudande antages.

De medel, som erfordras för ersättningens gäldande, torde böra utgå ur domänfonden.

Med hänsyn till de olika synpunkter, som gjorts gällande med avseende å frågan om rätten till allmanningen, synes emellertid ärendet böra underställas riksdagens prövning.»

Utskottet.

En viss betänksamhet mot förslaget har hos utskottet förefunnits. Onekligen tala emellertid vägande skäl för att nu genom överenskommelse med verkets ägare söka få denna tvistefråga slutgiltigt avförd. Särskilt vill utskottet i detta hänseende understryka det av domänstyrelsen framhållna önskemålet rörande försäljningen av vissa torp. Det föreslagna ersättningsbeloppet har icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet anser sig fördenskull böra tillstyrka framställningen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 22 mars 1927.

På jordbruksutskottets vägnar:

G. SEDERHOLM.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Linders, Tjällgren, Norin, Gabrielsson, Andersson* i Fältenborg och *Valfrid Eriksson*; samt

från andra kammaren: herrar *Olsson* i Broberg, *Johansson* i Uppmälby, *Uddenberg, Andersson* i Grimbo och *Adler*.
